

Bokomtale

*Av Rita Hvistendahl
Universitetet i Oslo*

Anne Marit Vesteraas Danbolt og Lise Iversen Kulbrandstad: *Klasseromskulturer for språklæring. Didaktisk fornying i den flerkulturelle skolen*. Oplandske Forlag 2008. 182 sider.

I 2005 ble norskopplæringen for elever fra språklige minoriteter i Oslo endret ut fra en bekymring for elevenes gjennomgående svake prestasjoner på en rekke lokale og nasjonale kartleggingsprøver i lesing. Alle elever skulle undervises etter en felles læreplan i norsk, og ”forsterket tilpasset opplæring i norsk” erstattet faget norsk som andrespråk. Samtidig satset Utdanningsetaten i Oslo på etterutdanning av flere hundre lærere, og evalueringen av endringen kom i form av et aksjonsforskningsprosjekt som Høgskolen i Hedmark gjennomførte. Begge forfatterne deltok som aksjonsforskere i prosjektet.

Klasseromskulturer for språklæring. Didaktisk fornying i den flerkulturelle skolen er en bearbejdet versjon av rapporten fra prosjektet. Boka har ti kapitler. Innledningsvis gjøres det rede for bakgrunnen for prosjektet og forskningstilnærmingen, før de deltakende skolene presenteres, og de gjennomførte delprosjektene beskrives og analyseres. Til slutt oppsummeres lærernes refleksjoner. Det siste kapitlet ”Å bygge klasseromskulturer for læring” utdyper på et forskningsbasert grunnlag utvikling av elevenes lesekompetanse, organisering av norskopplæringen og arbeidsmåter i norskfaget, før kapitlet munner ut i fem råd for utvikling av norskopplæringen, spesielt arbeidet med lesekompetanse.

Aksjonsforskningsprosjektet hadde et dobbelt formål, det skulle både utvikle ny kunnskap og videreutvikle klasseromspraksis. Lærerne som deltok,

var med i et nettverk av skoler og fulgte en kursrekke ved høyskolen i tillegg til å samarbeide med forskere om norskopplæringen. I boka beskrives og analyseres fire prosjekter på to skoler. På "Hvitveisen" brukes lekespråk for å utvikle språklig bevissthet, og språkverkstedet organiseres på nytt med vekt på innholdet i lesing og skriving, begge prosjekt på 2. trinn. På "Blåveisen" står systematisk arbeid med ordforråd og avissjangrer på 4.-5. trinn og arbeid med H. C. Andersens eventyr på 6.-7. trinn i fokus. Alle prosjektene illustrerer ulike måter å styrke elevenes språk- og lesekompetanse på.

På Hvitveisen skole observerte forskeren at flere av elevene fra språklige minoriteter strevde med å lage rimord på norsk. For å stimulere elevenes språklige bevissthet satte hun sammen med lærerne i gang prosjektet "Lek med isbjørnspråket", et forsøk med lekespråk med fokus på lydstrukturer og ordlagning knyttet til arbeidet med dyrelivet i polområdene. Sammen med lærerne fant elevene opp et eget språk for isbjørnene. Utdragene fra samtaler i klassen viser at elevene fra språklige minoriteter kom med relativt få forslag til "isbjørnspråket", og at lærerne i liten grad brukte mulighetene til språksammenlikning. I stedet styrte de elevenes oppmerksomhet mot den grammatiske strukturen i lekespråket de lagde, og norsk grammatikk dannet malen. Lærerne fikk se utskrifter av samtaler med elevene og reflekterte over egen undervisning i etterkant sammen med forskeren. Å gjennomføre undervisning med språk som tema viste seg å være mer krevende enn både lærerne og forskeren hadde forutsett, for verken elever eller lærere var vant til å snakke om språk. I diskusjonen av prosjektet påpeker forfatterne at undervisning som dette nettopp stiller store krav til lærernes språkkompetanse.

Observasjoner i språkverkstedet viste at elever med et svakt norskspråklig utgangspunkt hadde lite utbytte av arbeidet på lese- og datastasjonene. Når elevene ble trent i å samtale om det de hadde lest etter at lærerne hadde modellert for dem hvordan det skulle gjøres, økte både motivasjonen for lesingen og det språklige utbyttet, og på datastasjonen skrev elevene om bøkene og lærte seg å bruke det digitale verktøyet. Gjennom dette eksempelet viser forfatterne hvordan lærere kan legge til rette for språklig samhandling mellom elevene, og hvordan lesing, samtale og skriving kan knyttes sammen. Forfatterne peker også på hvor viktig samtalen med medelever innenfor en strukturert ramme er, særlig for elever som ellers er tilbakeholdne med å ta ordet på andrespråket.

I arbeidet med aviser på 4.-5. trinn på Blåveisen skole var det lagt mindre vekt på elevenes muntlige samhandling. Her dominerte den lærer-

styrte gruppesamtalen og det systematiske arbeidet med ordlæring, og gjennom samtalen med læreren ble elevene trent i å snakke om selve læringsprosessen. Forfatterne beskriver grundig og detaljert et sekstimers undervisningsopplegg. De gjengir og kommenterer flere utdrag fra gruppesamtalene slik at lærerens strategier trer tydelig fram. Selv om det ble arbeidet strukturert og flittig med å skrive avisartikler og lære ord som overskrift, journalist, redaksjon og pressefrihet, satt ikke alt like godt hos alle elevene da arbeidet ble avsluttet. Flere av dem hadde et stort behov for fortsatt systematisk muntlig og skriftlig arbeid med språket, understreker forfatterne.

Eventyrprosjektet på 6.-7. trinn blir noe mer summarisk beskrevet. Her er det elevenes framføringer av H. C. Andersens eventyr som viser deres utbytte av arbeidet, og flere får demonstrert talenter som verken lærere eller medelever visste at de hadde. På Blåveisen skole skjer den tilpassete norskopplæringen i en baseorganisering, og leseren får innsyn i lærernes nyanserte og reflekterte vurdering av de pedagogiske fordelene og ulempene med denne måten å organisere opplæringen på. Det mest positive er kanskje den ene lærerens refleksjon: Når alle elevene deles inn i forskjellige grupper, opplever ingen at de blir "tatt ut" av undervisningsfellesskapet.

Forfatterne gir fylldige beskrivelser av arbeidet i klasserommene. Som forskere kan de bygge framstillingen på et rikt materiale som består av både løpende notater og logger, elevarbeider, lyd- og videoopptak og fotografier fra klasserommene. Dette materialet kommer også til nytte i selve framstillingen, som fortsatt bærer noe preg av å være en bearbeidet rapport. Utdrag av klasseromssamtaler, intervjuer med lærere, elevenes tekster og tegninger og bilder fra klasserommene bryter opp en ellers tett tekst, lar flere stemmer komme til orde og legger til rette for at leseren kan trekke sine egne konklusjoner og etterprøve forfatternes analyser.

Læreren som har vært med i aksjonsforskningsprosjektet, uttaler seg gjennomgående positivt om å ha forskere til stede i undervisningen, ikke bare som "fluer på veggen", men som "klegger på kroppen". De har deltatt i faglig kvalifiserte samtaler om egen undervisning med nye perspektiv og nye ideer som utbytte, og de har delt erfaringene sine med andre lærere på nettverksmøter. De har blitt stimulert til faglig refleksjon, og de har i større grad enn før rettet oppmerksomheten sin mot de særskilte opplæringsbehovene som elever fra språklige minoriteter har.

Framstillingen i boka er faglig velfundert. Denne leserens erfaring er at utbyttet av de enkelte kapitlene øker ved flere gangers gjennomlesing. Boka

er innholdsrik, tett på faglig og pedagogisk informasjon og gir innsikt i læringsprosesser som sjelden gjøres synlige for andre enn de som deltar i dem. Observasjonene fra undervisningen kommenteres og diskuteres i lys av annen relevant nasjonal og internasjonal forskning. Slik blir de noe mer enn interessante glimt fra praksis. Det er den forskningsbaserte framstillingen som gjør dette til en bok studenter, lærere og andre forskere kan lære noe av. Fagpolitiske beslutningstakere kan ta forfatterens råd til etterretning. Det trengs utvikling av kvaliteten på leseprøvene, gjennomtenkning av bruken av nivåbaserte grupper, utvidet samhandling mellom elevene i språklæringen og inkludering av andrespråkstemaer og flerkulturelle perspektiver i arbeidet med felles læreplan i norsk for at elever fra språklige minoriteter skal få bedre utbytte av opplæringen.